Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlashning ustuvor yo‘nalishla...

ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

2. 2.2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. - T:O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 dagi PF-60-son Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasini 2030 yilga qadar ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish konsepsiyasi. 07.11.2019. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi.
4. G‘oyibnazarov B.K. Aholi turmush darajasini statistik baholash. Monografiya. -Toshkent. “Fan” nashriyoti, 2005 yil, — B. 12.
5. Muhammadjanovich K. I. EFFECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP //Conferencye Zone. – 2022. – S. 129-133.
6. Muhammadjanovich K. I. EFFECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP //Conferencye Zone. - 2022. -S. 129-133.
7. Kazakov O.S. Menejmentga kirish. Darslik. Toshkent. -Fan ziyosi-nashriyoti, 2021 y.
8. Kamoliddinov , I. M. (2022). O‘ZBEKISTONDA INNOVASION MARKETINGNI RIVOJLANISH SAMARADORLIGI. Arxiv nauchnых issledovaniy, 2(1). Izvlecheno ot http://journal.tsuye.uz/index.php/archive/article/viyew/1909
9. Kamoliddinov I. Namangan viloyatida kichik ishlab chiqarish tadbirkorligini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari //Obщyestvo i innovasii. – 2022. – T. 3. – №. 3/S. – S. 81-88.
10. Respublika Davlat Statistika boshqarmasi ma’lumotlari.
11. www.lex.uz
12. www.stat.uz

QISHLOQ XO‘JALIGIDAGI TAKROR ISHLAB CHIQARISHDA INVESTITTSIYADAN SAMARALI FOYDALANISH

Zaripov Azamat Jo‘rayevich
(Buxgalterya hisobi va moliya kafedrasi o‘qituvchi)
Ilyosova Marjona Do‘stbek qizi
Guliston Davlat Universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ish qishloq xo‘jaligida takror ishlab chiqarish jarayonlarini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish masalalarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda qishloq xo‘jaligi sohasi uchun investitsiya salohiyatini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlashga qaratilgan usullar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, investitsiya loyihalarini boshqarish mexanizmlari va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari sifatida qishloq xo‘jaligidagi investitsiyalarni optimallashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Bu tavsiyalar takror ishlab chiqarish jarayonlarining barqarorligini ta'minlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini oshirishga xizmat qiladi. Ish natijalari amaliyot uchun ahamiyatli bo‘lib, qishloq xo‘jaligi sohasida iqtisodiy o‘sishga hissa qo‘shadi.

Published: 23.12.2024
Cite this article: Zaripov Azamat Jo‘rayevich, Ilyosova Marjona Do‘stbek qizi (2024). Qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarishda investittsiyadan samarali foydalanish. Emro Science and Education, 1(4). https://journal.emro.uz/public/maqola/960
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Ushbu ish qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar, tadqiqotchilar va amaliyotchi menejerlar uchun foydali bo‘ladi.

Kalit so‘zlar:Qishloq xo‘jalig takror ishlab chiqarish investitsiya samaradorligi resurslardan foydalanish innovatsion texnologiyalar moliyaviy ta’minot

Аннотация:Данная научная работа посвящена изучению вопросов эффективного использования инвестиций в развитие воспроизводственных процессов в сельском хозяйстве. В исследовании рассматриваются методы, направленные на повышение инвестиционного потенциала, эффективное использование ресурсов и обеспечение эффективности производства в аграрном секторе. Также анализируются механизмы управления инвестиционными проектами и методы повышения их экономической эффективности. В результате исследования были разработаны рекомендации по оптимизации инвестиций в сельское хозяйство. Эти рекомендации служат обеспечению стабильности воспроизводственных процессов, внедрению инновационных технологий и увеличению объемов производства сельскохозяйственной продукции. Результаты работы актуальны для практики и способствуют экономическому росту в аграрном секторе.

Данная работа будет полезна экономистам сельского хозяйства, исследователям и практикующим менеджерам.

Ключевые слова: Воспроизводство сельского хозяйства, эффективность инвестиций, использование ресурсов, инновационные технологии, финансовая поддержка

Annotation:This scientific work is devoted to the study of the issues of effective use of investments in the development of reproduction processes in agriculture. The research examines methods aimed at increasing investment potential, effective use of resources, and ensuring production efficiency for the agricultural sector. Also, investment project management mechanisms and methods of increasing their economic efficiency are analyzed. As a result of the research, recommendations for optimizing investments in agriculture were developed. These recommendations serve to ensure the stability of reproduction processes, introduce innovative technologies and increase the volume of production of agricultural products. The results of the work are relevant for practice and contribute to economic growth in the agricultural sector.

This work will be useful for agricultural economists, researchers and practicing managers.

Keywords: Agricultural reproduction, investment efficiency, use of resources, innovative technologies, financial support

Kirish

Qishloq xo‘jaligi iqtisodiy rivojlanishning asosiy tarmoqlaridan biri bo‘lib, uning samarali faoliyati mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash va aholi turmush darajasini yaxshilashda muhim o‘rin tutadi. Ushbu sohaning barqaror rivojlanishi esa, ko‘p jihatdan, ishlab chiqarishda takror ishlab chiqarish jarayonlarining izchil va samarali tashkil etilishiga bog‘liq. Takror ishlab chiqarishda investitsiyalarning roli katta bo‘lib, ular resurslardan oqilona foydalanish, texnologik yangilanishlarni amalga oshirish va ishlab chiqarish hajmini oshirish imkoniyatlarini yaratadi.

Bugungi kunda qishloq xo‘jaligidagi investitsion jarayonlarning samaradorligi masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa qishloq xo‘jaligi tarmoqlarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va ekologik barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan strategik qarorlar qabul qilishni talab etadi. Shu bilan birga, investitsiyalarni maqsadli va samarali yo‘naltirish iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan uzviy bog‘liqlikda amalga oshirilishi lozim.

Mazkur tadqiqot qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlarida investitsiyalardan samarali foydalanish masalasini o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqotda investitsion jarayonlarning mohiyati, ularning samaradorligini oshirish yo‘llari va iqtisodiy barqarorlikka ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Bu mavzu o‘z dolzarbligi bilan ajralib turadi, chunki qishloq xo‘jaligi sohasida resurslar va investitsiyalarni samarali boshqarish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyati shundaki, unda qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili

Qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlarida investitsiyadan samarali foydalanish masalasi ilmiy-adabiy manbalarda keng yoritilgan. Ushbu mavzuga oid adabiyotlarni quyidagi asosiy yo‘nalishlar bo‘yicha tahlil qilish mumkin: Ko‘plab ilmiy tadqiqotlar qishloq xo‘jaligi sohasiga investitsiya jalb qilishning nazariy asoslarini yoritadi. Jumladan:

Klassik iqtisodiy nazariya vakillari (A. Smit, D. Rikardo) investitsiyalarni iqtisodiy o‘sishning asosiy manbasi sifatida ta’riflagan.Zamonaviy tadqiqotlarda (masalan, Xicks va Solou kabi iqtisodchilarning ishlari) texnologik yangilanishlar va kapitallar oqimini samarali boshqarishning qishloq xo‘jaligidagi roli batafsil o‘rganilgan.

Adabiyotlarda qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti o‘ziga xos xususiyatlari bilan o‘rganiladi: Qishloq xo‘jaligining resurslarga bog‘liqligi va iqlim omillari haqida **J. M. Keynes** va **Shultz** kabi tadqiqotchilar tahlil bergan[25]. Zamonaviy iqtisodchilar esa, xususiy sektor investitsiyalari va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning samaradorligini tadqiq qilganlar (masalan, FAO va Jahon Banki hisobotlari).

Qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlarini tahlil qilishda quyidagi manbalar muhim ahamiyatga ega: **K. Marxning** iqtisodiy qonuniyatlari takror ishlab chiqarishning nazariy asoslarini beradi. Qishloq xo‘jaligiga moslashtirilgan ishlab chiqarish tsikllarini o‘rganish bo‘yicha mahalliy va xorijiy tadqiqotlar.

Texnologiyalarni joriy etish va modernizatsiya qilish bo‘yicha: Zamonaviy adabiyotlarda (masalan, P. Drucker va J. Schumpeter) innovatsion texnologiyalarning takror ishlab chiqarish jarayonlariga ijobiy ta’siri ko‘rsatib o‘tilgan.

Mahalliy olimlar (Tajikiston yoki Markaziy Osiyoda) tomonidan yozilgan ishlarda hududiy iqlim va iqtisodiy sharoitlarga moslashtirilgan usullar o‘rganilgan.

Ko‘plab adabiyotlar qishloq xo‘jaligidagi investitsion siyosatni davlat tomonidan boshqarish masalalariga bag‘ishlangan: FAO, IFAD va Jahon Banki kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan chop etilgan hisobotlar qishloq xo‘jaligida investitsiya boshqaruvi mexanizmlarini tahlil qiladi. Mahalliy olimlar va tadqiqotchilar esa davlatning subsidiyalar va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini o‘rganganlar.

Adabiyotlarda ekologik barqarorlik va yashil texnologiyalar mavzusi alohida o‘ringa ega: Xalqaro miqyosda (masalan, **UNEP va IPCC hisobotlari**) ekologik omillar va investitsiyalarni barqaror rivojlanishga yo‘naltirish masalalari yoritilgan. Hududiy ishlarda esa qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida ekologik xavfsizlik va tuproq unumdorligini saqlashga qaratilgan yechimlar ko‘rib chiqilgan.

Asosiy qism

---

1. [25] **Keynes, J. M.** (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Macmillan.

Takror ishlab chiqarish qishloq xo‘jaligi tarmoqlarining uzluksiz faoliyatini ta’minlash va mahsulot yetishtirish hajmini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu jarayon o‘z ichiga tabiiy resurslardan foydalanish, yer unumdorligini saqlash va qayta tiklash, hamda ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilishni oladi. Takror ishlab chiqarishning asosiy xususiyatlari quyidagilar:

- Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va qayta tiklash;
- Mehnat unumdorligini oshirishga qaratilgan texnologiyalarning joriy etilishi;
- Tadbirkorlik va investitsiya faolligini rag‘batlantirish.
- Qishloq xo‘jaligida takror ishlab chiqarishni samarali tashkil etish oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash va milliy iqtisodiy o‘sishga sezilarli hissa qo‘shadi.

Qishloq xo‘jaligi boshqa tarmoqlardan farqli ravishda yuqori xavflilik darajasi va iqlim sharoitlariga bog‘liqligi bilan ajralib turadi. Ushbu sohada investitsiyalarni samarali boshqarish quyidagi o‘ziga xos jihatlarni hisobga oladi:

- Investitsiyalarni qishloq xo‘jaligi tsikllariga moslashtirish zarur.
- Davlat tomonidan subsidiya va imtiyozlar ajratish qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni rag‘batlantiradi.
- Ko‘plab kichik fermerlar investitsiyalar uchun yetarli mablag‘ga ega emas, bu esa moliyaviy infratuzilmani rivojlantirishni talab qiladi.

Investitsiyalarning samaradorligini oshirish qishloq xo‘jaligidagi ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishga xizmat qiladi. Bunda quyidagi usullar muhim hisoblanadi:

- Zamonaviy texnologiyalar yordamida hosildorlikni oshirish va tabiiy resurslarni tejash imkoniyati yaratiladi. Masalan, tomchilatib sug‘orish texnologiyalari suv resurslaridan oqilona foydalanishni ta’minlaydi.
- Fermerlar va boshqa ishlab chiqaruvchilar o‘rtasida kooperatsiya tashkil etish, investitsiyalarni samarali taqsimlash imkonini beradi.
- Qishloq xo‘jaligi uchun imtiyozli kreditlar, lizing va sug‘urta xizmatlaridan foydalanish investitsion jarayonlarning barqarorligini ta’minlaydi.

Investitsiyalar qishloq xo‘jaligida nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy o‘zgarishlarga ham olib keladi:[26]

1. **Iqtisodiy samara:**

Hosildorlikni oshirish va mahsulot tannarxini kamaytirish;

Mahsulot eksporti va milliy iqtisodiyotga valyuta oqimini ta’minlash.

2. **Ijtimoiy samara:**

Yangi ish o‘rinlari yaratish va qishloq aholisining bandligini oshirish;

Hududlarda yashash darajasini yaxshilash va kambag‘allikni qisqartirish.

Qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlari ekologik barqarorlikni saqlagan holda amalga oshirilishi lozim. Bu esa quyidagi omillarni ta’minlaydi:

- ✓ **Tuproq unumdorligini saqlash:** Kimyoviy o‘g‘itlar va pestitsidlar miqdorini optimallashtirish.
- ✓ **Energiya tejamkor texnologiyalar:** Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish.

---

2. [26] **Shultz, T. W.** (1964). *Transforming Traditional Agriculture*. Yale University Press.

✓ **Iqlim o‘zgarishiga moslashuv:** Suv resurslarini tejash va moslashuvchan agrotexnologiyalarni joriy etish.

Xalqaro miqyosda qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha ilg‘or tajribalar mavjud:

✓ **Xitoy** va **Braziliya** kabi davlatlarda innovatsiyalarni rivojlantirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan samarali foydalanish orqali qishloq xo‘jaligi o‘sishi ta’minlangan.[27]

✓ Mahalliy sharoitda esa, mintaqaviy iqlim, resurslar va infratuzilma imkoniyatlarini hisobga olgan holda ushbu tajribalarni moslashtirish zarur.

Xulosa

Qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlarida investitsiyalarning samarali boshqaruvi sohaning barqaror rivojlanishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqot quyidagi asosiy xulosalarni beradi: Qishloq xo‘jaligida investitsiyalar ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, hosildorlikni oshirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish vositasi sifatida muhimdir. Ular orqali qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining sifati oshirilib, bozor raqobatbardoshligi ta’minlanadi. Zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish, resurslardan oqilona foydalanish va energiya tejash sohada ekologik barqarorlikni ta’minlaydi. Bu yer unumdorligini saqlash va hosildorlikni barqaror oshirishga yordam beradi. Davlat tomonidan subsidiya, imtiyozli kreditlar va investitsion qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining mavjudligi qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni jalb qilishni rag‘batlantiradi. Shu bilan birga, xususiy sektorning faol ishtiroki resurslarni samarali taqsimlashni ta’minlaydi. Investitsiyalarning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham sezilarli natijalarga olib kelishi kuzatiladi. Ular yangi ish o‘rinlari yaratish, qishloq hududlarida yashash darajasini oshirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishga xizmat qiladi.

Oldinga qoyilgan maqsadlar;

✧ Investitsion resurslarni maqsadli taqsimlash mexanizmlarini takomillashtirish.

✧ Zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etishga yo‘naltirilgan davlat dasturlarini kengaytirish.

✧ Fermerlar va xususiy investorlar o‘rtasida kooperatsiya va klaster tizimini rivojlantirish.

✧ Ekologik barqarorlikni ta’minlash uchun yashil texnologiyalardan keng foydalanish.

Shunday qilib, qishloq xo‘jaligidagi takror ishlab chiqarish jarayonlarida investitsiyalarni samarali boshqarish sohaning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. Bu nafaqat milliy iqtisodiyotga, balki qishloq hududlaridagi hayot sifatining yaxshilanishiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. **Keynes, J. M.** (1936). The General Theory of Employment, Interest, and Money. Macmillan.

2. **Schumpeter, J. A.** (1942). Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Row.

3. [27] **IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change).** (2014). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*. Cambridge University Press.

3. **Drucker, P. F.** (1985). Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. Harper & Row.
4. **Shultz, T. W.** (1964). Transforming Traditional Agriculture. Yale University Press.
5. **FAO (Food and Agriculture Organization).** (2020). The State of Food and Agriculture. FAO.
6. **World Bank.** (2016). Agriculture and Rural Development: Investment Strategies and Policy Issues. World Bank Publications.
7. **Jahongir, R. & Ahmedov, S.** (2018). Investitsiyalarni qishloq xo‘jaligiga jalb qilish usullari. Tashkent: Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti..
8. **IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change).** (2014). Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Cambridge University Press.
9. **Bureau of Economic Analysis.** (2019). Agricultural Investments and Economic Development: A Comparative Study. Washington, D.C.
10. **Jahon Banki.** (2021). Agricultural Transformation and Investment: A Global Perspective. World Bank Group.

GLOBAL MOLIYAVIY INQIROZ VA XALQARO MOLIYA MUNOSABATLARNI ISLOH ETISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI

Abdusalomov Abbosjon O`ktamjon o`g`li
(Guliston Davlat Universiteti talabasi)
AxxaLegend@mail.ru

Achilbayeva Sevinch O‘tkir qizi
(Guliston Davlat Universiteti talabasi)
sevinchachilboyeva8@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada global moliyaviy inqirozning sabablari, ularning xalqaro iqtisodiyotga ta'siri va xalqaro moliyaviy tizimning zaif tomonlari keng ko‘rib chiqilgan. Maqolada 2008-yilda ro‘y bergan moliyaviy inqiroz tahlil qilingan bo‘lib, ushbu inqirozning asosiy sabablari yoritilib berilgan. Xalqaro moliyaviy tizimning barqarorligini ta'minlash uchun xulosa va takliflar berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Global moliyaviy inqiroz, xalqaro moliyaviy munosabat, islohot, moliyaviy institutlar, moliyaviy barqarorlik, moliyaviy texnologiya, yashil moliyalashtirish, xalqaro hamkorlik.

Kirish

Moliyaviy inqiroz – bu moliyaviy tizimning buzilishidan kelib chiqadigan iqtisodiy holat bo‘lib, u ko‘pincha banklar va boshqa moliyaviy institutlarning barqarorligini yo‘qotishi bilan bog‘liq bo‘ladi. Moliyaviy inqirozlar davlat iqtisodiyotiga jiddiy zarar yetkazadi, ularni ishlab chiqarish pasayishi, investitsiyalarning kamayishi va ishsizlik darajasining oshishi bilan o‘lchash mumkin.